

Aftenposten

Fredag 20. august 1993

40 Tjente godt og fikk liten straff

Mens tusenvis av nordmenn fikk straff for å ha vært medlemmer av NS under krigen, slapp de fleste av de ca. 150 000 som arbeidet på tyske anlegg, lett fra rettsoppgjøret. Mange av dem tjente gode penger på tyskerarbeid, og de fikk liten eller ingen straff, går det frem av sosiolog Dag Ellingsens bok, «Krigsprofitørene og rettsoppgjøret», som kommer på Gyldendal forlag i oktober.

BRAKKEBARONER: De som tjente store penger på å hjelpe tyskerne med bygg og anlegg under 2. verdenskrig, fikk liten eller ingen straff etter krigen, dokumenterer sosiolog Dag Ellingsen i sin bok.

150 000 arbeidet for tyskerne under krigen:

Ble rike og slapp straff

Nær 150 000 nordmenn arbeidet for tyskerne på bygg og anlegg under krigen. Nesten ingen ble straffet.

**ODD INGE SKJÆVESLAND
SIGNE DONS (foto)**

– Det var ikke uvanlig at arbeiderne fikk fordoblet lønnen under krigen. En-

treprenørene hadde også solide inntekter, sier sosiolog Dag Ellingsen. Hans bok «Krigsprofitørene og rettsoppgjøret» kommer på Gyldendal forlag i oktober. Ellingsen avgrenser seg til bygg- og anleggsbransjen, særlig fordi den interesserte tyskerne mest.

– De store entreprenørene slapp lett fra det med mange henleggelse og bøter. De få som fikk fengselsstraff satt sjelden over ett år. Men svært mange av de små fikk fengselsstraff, de lengste opp til fem-seks år, sier Ellingsen.

Slo seg opp

Mange av de små etablerte seg under krigen og slo seg stort opp på tyskerne. De meldte seg ofte inn i Nasjonal Samling (NS), fordi de trodde medlemskapet gjorde veien til kontrakter kortere.

– Sannsynligvis hadde de ikke behov å melde seg inn. Men de små en-

treprenørene som rotet seg bort i NS-forhold, ble mye tidligere og strengere dømt enn store, etablerte som trengtes til gjenoppbyggingen og hadde dyktige advokater, sier Ellingsen.

Han mener norsk næringsliv generelt var en motstandsfriske sone. – Men i fritiden holdt flere ledere i bygg og anlegg på med motstandsarbeid som kunne ha kostet dem livet om de var blitt oppdaget, sier den tidligere journalisten i Økonomisk Rapport.

Tyskerne kunde

Ellingsen mener hovedgrunnen til at så mange entreprenører gikk fiendens ærend er at tyskerne var den eneste kunden.

– Tyskerne hadde militære behov. De måtte lage bedre og flere flyplasser og bygge ut kystfestningene i stor skala. Dessuten var innkvarteringsbehovet enormt helt fra 9. april og ga store fortjenester til

de norske brakkebaroner, sier forfatteren.

I 1939, som var et godt år i byggebransjen, arbeidet 69 000 nordmenn i bygg og anlegg. I juli 1941 var antallet økt til 147 000. Så sent som i oktober 1944 var det fortsatt over ett hundre tusen. Den største entreprenøren hadde en omsetning på 13 millioner kroner i 1939, mens omsetningen i de fem krigsårene var tilsammen 113 millioner kroner, altså nesten en fordobling.

– Alle 147 000 som arbeidet for tyskerne kunne ikke etterforskes og stilles for retten av et apparat som allerede var overarbeidet. Man konsentrerte seg om selvstendig næringsdrivende, fra de små og opp til de ansvarlige elerne av de store selskapene.

Ellingsen sier at påtalemyndigheten da satt igjen med 16 000 personer, som ble etterforsket. Av dem ble 3500 straffet. De aller fleste av dem slapp med bøter.

104329